

Kıbrıs'ta genç işsizliği

“Kayıp nesil” üzerine bir inceleme

GREGORIS IOANNOU VE SERTAÇ SONAN

Eylül 2016

- Genç işsizliği Kıbrıs Cumhuriyeti'nde son on yılda hızla artmıştır ve şu anda Kıbrıs'ın kuzeyindeki seviyenin üzerindedir. Kıbrıs Cumhuriyeti'nde gençlerin işsizlik oranı AB ve Euro alanı ortalamalarının önemli ölçüde üzerindedir.
- Genç işsizliği Kıbrıs'ın kuzeyinde kronik olarak her zaman yüksek seyretmiş olsa da son üç yıl boyunca düşüş göstererek, Euro Alanı'ndaki seviyenin biraz altına inmiştir.
- Adanın her iki tarafında da yüksek öğretim mezunlarının çokluğu ve aile kurumunun sağlamlığı bir yandan genç işsizliği sorununu derinleştirirken bir yandan da sorunun sosyal etkisini kontrol altında tutmaktadır. Aynı şey, AB ve ulusal düzeyde uygulanan birey odaklı ve orta veya uzun vadeli çözüm sağlamaktan uzak programlar için de söylenebilir.
- Sorun yapısaldir ve işgücü piyasası koşullarının genel anlamda kötüleşmesiyle bağlantılıdır. Çözüm için, bir yandan kamu ve özel sektör yatırımları artırılırken diğer yandan toplu pazarlığı güçlendiren kapsamlı yasal düzenlemeler yapılmalı ve aktif işgücü piyasası politikaları uygulanmalıdır.

İçindekiler

1.	<i>Giriş</i>	3
2.	<i>21. Yüzyılda işgücü piyasası</i>	4
2.1	<i>Güney: Hızla artan genç işsizliği ve düzenli istihdamın nadir bulunur hale gelişi</i>	4
2.2	<i>Kuzey: Üç farklı eksende oluşmuş parçalı işgücü piyasası</i>	6
3.	<i>Gençlerde işsizliğin nedenleri ve riskleri</i>	9
3.1	<i>Güney: İşgücü piyasasının talepleriyle örtüşmeyen yüksek eğitim düzeyleri</i>	9
3.2	<i>Kuzey: İşgücü piyasasındaki arz-talep uyumsuzluğu ve genç üniversite mezunlarının giderek büyüyen hüsrarı</i>	10
4.	<i>Gençlerde işsizlikle mücadele çabaları</i>	13
4.1	<i>Güney: Yapısal bir sorunun bireyselmış gibi kavramsallaştırılması</i>	13
4.2	<i>Kuzey: Kamu-özel arasındaki uçurumun kapatılmasının zorluğu</i>	14
5.	<i>Politika önerileri: Toplu pazarlık süreci ve düzenleyici yasal çerçeve güçlendirilirken yatırımların artırılması</i>	15
	<i>Referanslar</i>	18

1. Giriş

Kıbrıs, Akdeniz'in güney doğusunda, bir milyonun biraz üzerinde bir nüfusa sahip küçük bir adadır. Osmanlı ve İngiliz idarelerinin ardından ada 1960'ta bağımsızlığına kavuşmuştur. Adanın iki ana toplumu, 1960'ta sırasıyla %77 ve %18 nüfus oranına sahip, Kıbrıslı Rumlar ve Kıbrıslı Türkler arasındaki siyasi düşmanlık, toplumlararası çatışmaların ardından 1963-64'te Kıbrıs Türk toplumunun devlet mekanizmasından çekilmesi/atılmasıyla son bulur. Yunan darbesi ve ardından gelen 1974 Türk müdahalesi/işgali adanın coğrafi anlamda fiilen bölünmesine ve iki toplumun tamamıyla ayrılmasına neden olmuş, 1950'lerin sonunda başlayan ayrılık süreci bu şekilde sonuçlanmıştır. Sonuç olarak adanın kuzey tarafının yaklaşık %37'si Türk kontrolü altına girmiştir.

Adanın 1974'te bölünmesinden sonra Kıbrıs Cumhuriyeti'ni (KC) kontrolü altında tutmaya devam eden güneydeki Kıbrıs Rum toplumu, 1980'ler ve 1990'larda önemli bir ekonomik büyüme yakalamış, 2004'te Avrupa Birliği'ne (AB), 2008'deyse Euro bölgesine girmiştir. Buna karşın, Kıbrıs Türk toplumu, uluslararası toplumun 1983'te sadece Türkiye tarafından tanınan Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'ni (KKTC) kurarak aldığı ayrılıkçı inisiyatifini tanımayı reddetmesi nedeniyle, benzer bir başarı yakalayamamıştır.

Nisan 2003'te geçiş noktalarının açılmasıyla iki toplum arasında etkileşim mümkün hale gelmiş olsa da, bu, iki toplum arasında artan bir ekonomik entegrasyona neden olmamıştır. Güneyde çalışan Kıbrıslı Türk vatandaşların sayısı 2004'te kuzeydeki çalışan nüfusun %5'ini aşmış olsa dahi bu oran zamanla düşüş göstererek 2008'de %3.56'ya, 2011'de %1.41'e ve krizin ardından 2013'te %0.56'ya inmiştir.

2015 yılına ait en son rakam olan %0.9 oranı güneyde çalışan Kıbrıslı Türklerin sayısının yok sayılabilecek bir düzeyde olduğunu göstermektedir (DPÖ, çeşitli yıllar). Benzer şekilde, Gökçekuş ve arkadaşları Yeşil Hat üzerinden fiili ticaretin 2009 yılı itibarıyla potansiyelinin sadece %10'una ulaştığını tahmin etmektedir (2012: 867).

İki toplum tarih boyunca her zaman farklı ekonomik yapılar sahip olmuştur. Osmanlı zamanından itibaren eğitimli Kıbrıslı Türkler genellikle kamu idaresinde istihdam edilirken Kıbrıslı Rumlar ticarete uzmanlaşmıştır. Sonuç olarak 1961 itibarıyla Kıbrıs Türk toplumunun ortalama kişi başına düşen geliri Kıbrıslı Rumlardan yaklaşık %20 daha düşüktü, ve bu fark 1963'teki toplumlararası çatışmaları takiben ilk coğrafi ayrışmanın ardından keskin bir şekilde açılarak 1971'de %50'ye ulaşmıştır (Nötel'e atfen Kedourie 2005: 653). Aradaki fark 1974'ten sonra da büyümeye devam etmiş ve 2000 yılına gelindiğinde Kıbrıslı Rumların kişi başına düşen geliri 13,155 ABD \$'ken Kıbrıslı Türkler için bu rakam 5,966 ABD \$ düzeyinde kalmıştır (Economist Intelligence Unit'e atfen Ayres 2003). Son rakamlar aradaki farkın nispeten daraldığını ve Kıbrıslı Türklerin kişi başına düşen gelirin 2012'de Kıbrıslı Rumların %58'i oranında olduğunu göstermektedir (Mullen, Apostolides ve Besim 2014: 7). Ekonomilerin mutlak büyüklüğüne bakacak olursak, 2014 rakamlarına göre 23.23 milyar ABD \$ GSYH'si ile (Dünya Bankası) Kıbrıs Rum ekonomisi, GSYH'si sadece 4.04 milyar ABD \$ olan Kıbrıs Türk ekonomisinden kabaca beş kat daha büyüktür.

Bu rapor genelde işsizlik, özeldeyse gençlerde işsizlik konusunda son yaşanan gelişmelere odaklanarak Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk ekonomilerinin ve işgücü piyasalarının

benzerlik ve farklılıklarını analiz etmektedir. Çalışma, güney ve kuzey için farklı bölümler altında yapılmıştır. Rapor, sırasıyla güney ve kuzeydeki işgücü piyasalarını inceleyen İkinci Bölüm'le başlamaktadır. Üçüncü Bölüm'de gençlerde işsizlik nedenleri ve riskler yer alırken Dördüncü Bölüm'de çeşitli aktörler ve paydaşlar tarafından gençlerde işsizlikle mücadeleyle dair çabalar tartışılmaktadır. Sonuç kısmı olan Beşinci Bölüm'deyse her iki taraf için bazı politika önerileri sunulmaktadır.

2. 21. Yüzyılda işgücü piyasası

2.1 Güney: Hızla artan genç işsizliği ve düzenli istihdamın nadir bulunur hale gelişi

KC ekonomisi, 21. yüzyılın ilk on yılında, fiilen giderek artan göçmen işgücüyle karşılanan bir işgücü eksikliği yaratarak büyümeye devam

etse dahi, gençler için kötüye giden istihdam koşulları ve azalan fırsatların işaretleri bu dönemde de görülebilmekteydi. Yarı zamanlı ve geçici istihdam artmış, düzensiz ve güvencesi olmayan istihdam genç nüfusun genişleyen bir bölümünü tehdit etmeye başlamıştı (Trimikliniotis 2004). Burada gözden kaçırılmaması gereken önemli nokta, aile kurumunun gücünü sürdürmesi ve ailelerin işsiz, eksik çalışan ve düşük maaşlı çocuklarına destek olmaya devam ediyor olmasının geçtiğimiz on yılda yaşanan sosyal sorunu etkili bir şekilde kamufle etmiş olduğu gerçeğidir.

Kıbrıs'ın güneyinde genç işsizliği geçmişte AB ortalamasının altında kalmış ancak aradaki fark işsizlik oranlarında olduğu kadar önemli olmamıştır. Ancak, yaşanan ekonomik kriz hem işsizlik hem de genç işsizliği oranlarında hızlı bir artışa neden olmuş, her iki rakam da AB ve Euro bölgesi ortalamalarının önemli ölçüde üzerine çıkmıştır.

Tablo 1: İşsizlik Oranı

İşsizlik Oranı	2006	2009	2012	2015
Kıbrıs Cumhuriyeti	4.6	5.4	11.9	16
Kuzey Kıbrıs	9.4	12.4	8.7	7.4
AB	8.2	9	10.5	11
Euro Bölgesi	8.4	9.5	11.3	9.5

Tablo 2: Gençlerde İşsizlik Oranı

Gençlerde İşsizlik Oranı (15-24)	2006	2009	2012	2015
Kıbrıs Cumhuriyeti	10.6	13	26.5	32.3
Kuzey Kıbrıs	23.8	31.4	24	19.6
AB	17.5	21	23.5	22.5
Euro Bölgesi	16.8	20.5	23.3	20.5

Tablo 3: Yetişkinlerde İşsizliğe oranla Gençlerde İşsizlik

Gençlerde İşsizlik Oranı (15-24) / Yetişkinlerde İşsizlik Oranı (25-74)	2006	2009	2012	2015
Kıbrıs	2.8	2.9	2.7	2.4
AB	2.5	2.8	2.6	2.7
Euro Bölgesi	2.3	2.5	2.3	2.1

Tablo 4: Gençlerde İşsizlik Oranı

Gençlerde İşgücü Piyasasına Katılım Oranı (Gençlerde işsizlik oranı)	2006	2009	2012	2014
Kıbrıs	4.1	5.6	10.8	14.5
AB	7.7	8.7	9.8	9.2
Euro Bölgesi	7.3	8.7	9.7	9.5

3. ve 4. Tablolar için Kıbrıs'ın kuzeyine ait rakamlar mevcut değildi. 1. ve 2. Tablolar için Kıbrıs'ın kuzeyine dair rakamlar Devlet Planlama Örgütü'nün yıllık Hane Halkı İşgücü Anketlerinden alınmıştır (DPÖ, çeşitli yıllar). Geriye kalan rakamlar Eurostat'tan elde edilmiştir. Genel olarak resmi istatistiklerde ve özel olarak ekonomik gerileme dönemindeki işsizlik istatistiklerinde rakamların olduğundan az gösterildiğine vurgu yapmak önemlidir (INEK-PEO 2015: 72). Bunun nedeni, uzun vadeli işsizlerin ve geçici olarak istihdam edilenlerin oranı önemli ölçüde artarken, çok sayıda insanın iş arama cesaretinin kalmaması ve bu nedenle işsizlik rakamlarında yer almamalarıdır. Bunun yanı sıra yarı zamanlı çalışma ve eksik istihdam fenomeni sıklıkla işgücü piyasasındaki sorunun büyüklüğünü daha da gizlemeye hizmet etmektedir.

Orta öğrenimini tamamlayan gençlerin oranının yüksekliği, erkeklerde iki yıl zorunlu askerlik süresi ¹, yüksek öğrenime giren gençlerin yüksek oranı² ve lisansüstü seviyede eğitime devam edenlerin nispeten yüksek oranı göz önünde bulundurulduğunda, işgücü piyasası bakımından genç tanımının 15-24 yaşları için yapılmış olması KC için oldukça sorunludur. Aslına bakılırsa 25-29 yaş grubunun buna dahil edilmesi dahi yeterli olmayabilir – analitik nedenlerle, olaya daha geniş bir perspektiften bakabilmek için genç

tanımının 34 yaşa kadar çıkarılması gerekli olabilir.

İşgücü ilişkileri alanındaki araştırmalardan (Ioannou 2014 and 2015) da bilindiği gibi, KC'de işgücü piyasası farklı sektörler için farklı şekillerde ve eksenlerde parçalı bir yapı göstermektedir. Kamu sektörü ve özel sektör, kadın ve erkek, yerli ve yabancı çalışanlar arasında bir bölünmüşlük ve ücretlendirme farkından bahsetmek mümkündür. Buna ek olarak, yaş, sosyal sermaye, beceri, deneyim vesaireye dayalı sektöre özel bir dizi

¹ Askerlik 2016'da 14 aya indirilmiştir ve şu anda askere çağrılanların sayısını dengelemek amacıyla 3,000 profesyonel asker istihdam etmeyi amaçlayan bir program mevcuttur. Bu program öncelikli olarak genç işsiz erkekleri hedef almaktadır.

² Eurostat'a göre 30-24 yaş grubunda lisans diplomasına sahip olanların oranına bakıldığında 2015 yılı için Kıbrıs AB'de ikinci sıradadır (Hanni, 2016).

bölünmüşlük eksenleri mevcuttur. Genel düzeyde, özel sektördeki ana eğilim toplu sözleşme şartlarına tabi olarak istihdam edilen sendikalı işçiler ve çeşitli bireysel sözleşmelerle istihdam edilen sendikalı olmayan işçiler arasındaki bölünmüşlüktür. Daha genç işçilerin çoğunluğu sendikalı olmayan katmana aittir ve bu durum sendikaların kabul ettiği ancak telafi edemediği bir sorundur. Zaten büyük ölçüde güvencesiz ve/veya düzensiz istihdam ediliyor olan genç işçiler, firmaların “son giren ilk çıkar” prensibini uygulama eğilimiyle (Pastore 2012), özellikle 2009’da başlayan ekonomik krizden sonra daha fazla işsizlik riskiyle karşı karşıya kalmıştır.

Özel sektörde istihdam koşulları zaten zorken krizin ardından, kayıtlı işsizlik rakamlarının da gösterdiği üzere, dramatik hale gelmiştir. Tabi ki kayıt dışı işsizliği (ör. yakın zamanda okuldan, kolejden ve üniversiteden mezun olan hiçbir zaman çalışmamış olanlar), ayda sadece birkaç saat çalışanları ve devlet tarafından ‘gönüllü işsiz’ olarak kabul edilenleri içermediğinden, bu rakamlar düşük hesaplamalardır. Daha da önemlisi bu rakamlar, çoğu durumda ilk işten çıkarılan ve işsizken hayatlarını en zor idame ettirebilen onlar olduğundan ülkeyi terk etmekten başka seçeneği olmayan göçmen işçilerin sayısındaki hızlı düşüşü de içermemektedir. Öğrenimlerini yurt dışında tamamlayan genç Kıbrıslılar ada dışında iş ararken, Kıbrıs’ta olanlar ise başka ülkelerde iş aramaya başlamıştır. Kıbrıs İstatistikçiler Enstitüsü tarafından yürütülen bir araştırmaya göre 18-28 yaş grubundakilerin %28’i iş aramak

için Kıbrıs’tan ayrılmaya niyetlenirken; bu yaş grubunun %62’si üniversite mezunu ve lisans üstü diploma sahibidir (Christodoulou 2015).

Eurostat rakamları Kıbrıs’ta net göç rakamlarının 2013’te -14,000 ve 2014’te -17,600 olduğunu göstermektedir. Son iki yılda yaklaşık 30,000 kişinin yurt dışına göç etmesinden kaynaklanan nüfustaki azalma ekonomi ve işgücü piyasasındaki daralmayı takiben yaşanmıştır. 2012-2014 döneminde genel olarak istihdam %11 azalmış, yarı zamanlı işler artmış ve serbest meslek sahipleri de özellikle büyük yara almıştır (INEK-PEO 2015). 2012-2014 döneminde reel GSYH %9.8’i oranında küçülürken, işgücü piyasasındaki koşullar önemli ölçüde kötüye gitmiş, işgücünün geniş bölümlerinde güvencesizlik (prekarite) yayılmış ve ortalama maaşın satın alma gücü önemli ölçüde azalmıştır (INEK-PEO 2015).

2.2 Kuzey: Üç farklı ekseninde oluşmuş parçalı işgücü piyasası

Giriş kısmında da belirtildiği gibi, KKTC tanınmış bir devlet değildir. Bu nedenle Kıbrıs Türk ekonomisi dünyanın geriye kalanından büyük ölçüde izoledir ve küresel ekonomiye erişimi sadece dolaylı olarak, onu resmi olarak tanıyan tek ülke olan Türkiye³ üzerindenir. Ancak ekonominin temel sorunu tek başına tanınmamışlık değildir. Uluslararası izolasyonun ortaya çıkmasına neden olan tek taraflı bağımsızlık ilanı 1983’te gerçekleşmiştir. Oysa yapısal sorunlar bundan çok önce; 1950’li

ticaretin hacmi hiçbir zaman 7 milyon €’yu aşamadı. Bu da Yeşil Hat Tüzüğü’nün yürürlüğe girmesine rağmen Türkiye’nin hala Kıbrıslı Türklerin ihracatı için ana güzergah olmaya devam ettiği anlamına gelmektedir.

³ Avrupa Komisyonu 2004 yılında Yeşil Hat Tüzüğü’nü geçirerek adanın iki tarafı arasında gıda, hizmetler ve kişilerin geçişine dair özel kurallar belirlemiştir. Başka şeylerin yanı sıra bunun amacı ihracat için bir yol açarak Kıbrıs’ın kuzeyinin ekonomik kalkınmasını desteklemektir. Ancak çeşitli nedenlerden dolayı Yeşil Hat üzerinden gerçekleşen

yılların sonlarında, Kıbrıslı Türk siyasi elitinin, iki toplumu ekonomik olarak bölmeye yönelik olarak başlattığı Kıbrıslı Rum işletmeleri boykot etme (Türk'ten Türk'e) kampanyasıyla başlamıştır. Dolayısıyla da bugün yaşanan temel sıkıntı aslında bu dönemde ortaya çıkan bir nevi kendi kendini izole etme politikasının sonucudur. Bu politika, zaman içerisinde sadece adanın kuzeyine şu anda en çok turist, ticaret, finans, işgücü ve öğrenci akışının geldiği Türkiye'ye⁴ giderek artan bağımlılığa neden olmakla kalmamış, aynı zamanda özel sektörün çok sınırlı iş fırsatları yaratabildiği son derece verimsiz bir ekonominin ortaya çıkmasına da neden olmuştur.

Netice olarak, ayrılıkçı politikaların başarısızlığını gizlemek, zor durumdaki politik-ekonomik yapıya meşruiyet kazandırmak ve seçimlerin kazanılmasına yardımcı olmak için devlet sektöründe istihdam siyasi bir araç olarak kullanılmış, bunun sonucunda da güney Avrupa standartlarında dahi gereğinden büyük bir devlet sektörü oluşmuş; böylelikle "bürokratik patronaj" hakim düzen haline gelmiştir (Sonan 2014: 208-216). Bu doğrultuda, ekonomik model de ekonominin geriye kalanını ayakta tutmak amacıyla kamu çalışanlarına ve emeklilere Türkiye fonlarını kullanarak nispeten yüksek maaşlar vermeye dayandırılmış (bakınız PGlobal 2014: 8-9), düşük vasıflı işgücü ihtiyacı ise neredeyse tamamı Türkiye'den olmak üzere göçmen akışıyla karşılanmıştır. Ankara uzun süre bu modeli finanse etmiş olsa da son on yılda bu durumu sorgulamaya başlamış ve neticede kemer sıkma politikaları dayatmak suretiyle 1974'ten sonra oluşan yapıyı değişime zorlamaya başlamıştır. Ankara'nın bu politika değişikliği, hayata geçtiği andan itibaren,

ekonomi ve işgücü piyasasında halen devam etmekte olan büyük bir sarsıntıya yol açmıştır.

KC'nin aksine, küresel ekonomiden izole olması, güneyle entegre olmayışı ve finans sektörünün küçük olması, küresel krizin Kıbrıs'ın kuzeyi üzerindeki etkisinin sınırlı kalmasını sağlamıştır. Yine de bu, Kıbrıs'ın kuzeyinin ekonomik açıdan istikrarlı olduğu anlamına gelmemektedir. 2003 ve 2006 yılları arasında yılda ortalama %10'un üzerinde olmak üzere (olası bir çözümün, mülk üzerinde önemli ölçüde iyileşme yapılması durumunda mevcut kullanıcının mal sahipliğini güvence altına alan Annan planındakine benzer bir mülkiyet düzenlemesi içereceği beklentisinin tetiklediği bir inşaat patlaması nedeniyle) yüksek oranlarda büyümesinin ardından, Kıbrıs Türk ekonomisi 2007'de yavaşlamış, 2008 ve 2009'daysa Türkiye ekonomisinin izinden giderek sırasıyla %2.9 ve 5.5 oranlarında daralmıştır (DPÖ 2015b). Sonuç olarak, 2009 yılında hem işsizlik hem de gençlerde işsizlik sırasıyla %12.4 ve 31.4'e ulaşarak tavan yapmıştır. Tablo 1 ve 2'de görülebileceği üzere, işsizlik rakamları AB ortalamasından çok büyük bir sapma göstermese de genç işsizliği alanında AB ortalamasıyla olan farkın daha büyük olduğu dikkatlerden kaçmamalıdır. Genç nüfusta işsizlik, bu alanda istatistiklerin toplanmaya başladığı 2004 yılından beri (2015'e kadar) hiçbir zaman %20'nin altına inmemiştir ve 2005 ve 2006'da yaşanan ekonomik patlama sırasında dahi sırasıyla %20.3 ve 23.8 olan gençlerde işsizlik oranı bu alanda yapısal bir sorun olduğunu açıkça göstermektedir. Yakın zamanda yapılan bir çalışmanın gösterdiği gibi işgücü piyasasına yeni girenlerin %42'si bir yıldan fazla işsiz kalmaktadır (PGlobal 2014: 49).

⁴ 2005 ile 2015 arasında Türkiye KKTC'ye yılda ortalama 469 milyon ABD \$ aktarmıştır

(<http://www.yhb.gov.tr/> 20 Eylül 2016'da erişilmiştir).

Hal böyleyken, Kıbrıs Türk işgücü piyasasının günümüzdeki en çarpıcı özelliği parçalı bir yapıya sahip olmasıdır. Bu parçalı yapı kabaca üç farklı ekseninde sınıflandırılabilir: (a) kamu-özel sektör farkı; (b) yerli-göçmen işgücü farkı; ve (c) cinsiyet farkı.

Kamu sektörü, daha yüksek maaş ve sosyal özlük hakları, iş güvenliği, sendika koruması ve aynı zamanda nispeten daha rahat çalışma koşulları sağlarken, özel sektörde çalışanların büyük bir çoğunluğu bunların tamamından mahrumdur. Genel olarak özel sektörde çalışanların büyük bir çoğunluğu güvencesiz bir durumdadır çünkü ya herhangi bir yasal korumadan yoksundurlar ya da mevcut yasal düzenlemeler etkili olarak uygulanmamaktadır. İş Yapabilirlik Raporunda belirtildiği gibi “Kıbrıs’ın kuzeyinde işe almak ve işten çıkarmak nispeten kolaydır ve işverenleri çalışma saatleri açısından kısıtlayan çok az düzenleme vardır” (YAGA 2008: 8). Yasal düzenlemelerin çalışanların çıkarlarını işveren karşısında kağıt üstünde koruduğu hallerde bile bu kuralların uygulanmasına dair ciddi sorunlar bulunmaktadır. Örneğin, yasaya aykırı olmasına rağmen çalışanlar, herhangi bir ek mesai ödeneği almadan uzun saatler çalıştırılabilmekte ve iş güvenliği için alınması yasal olarak zorunlu olan tedbirler işverenler tarafından göz ardı edilebilmektedir. Dönemin içişleri ve sosyal güvenlik bakanının kabul ettiği üzere müfettişlerin sayısı ihlalleri önlemek için yeterli değildir (Tokay 2015) ve bu da hükümetlerin çalışanları korumak konusundaki isteksizliğini ortaya koymaktadır.

Bunların yanı sıra, Kıbrıs Türk makamları kolaylıkla tespit edilebilecek ihlalleri görmezden gelme eğilimindedir. Örneğin özel sektörde işverenlerin çalışanlar için sosyal güvenlik ve ihtiyat sandığı ödemelerini yapmaktan kaçınma eğiliminde oldukları veya

yaptıkları zaman bunu gerçek maaşlar üzerinden değil de gerçek maaşın belli bir kısmı üzerinden (ki bu genellikle asgari ücret düzeyindedir) yaptıkları bir sır değildir. Özel sektör çalışanlarının hayatını daha da zor hale getiren bir diğer faktör de özel sektörde sendika korumasının mevcut olmamasıdır. Özel sektörde sendikalaşma oranı göz ardı edilebilecek derecede düşük düzeydedir (Ioannou ve Sonan 2014: 7).

Kıbrıs Türk işgücü piyasasını şekillendiren bir diğer önemli faktör de, özellikle iki ülke arasında seyahat için pasaport gerekliliğinin kaldırılmasını takiben, 1990’ların başından itibaren ortaya çıkan Türkiye işgücü piyasasıyla olan fiili entegrasyondur. Bunun neticesinde Türkiye’den Kıbrıs’a doğru yaşanan işçi akını, hizmet ve imalat sektörlerindeki maaşları düşürmüş, özel ve kamu sektörleri arasındaki ücret farkını daha da artırmış ve dolayısıyla da özel sektördeki maaşları yerli işgücü için daha az cazip hale getirmiştir. Kıbrıs’ın kuzeyinde işsiz olarak geçirilen süre Türkiye’ye ve adanın güney tarafına kıyasla daha uzundur (PGlobal 2014: 13), bunu da Kıbrıslı Türk vatandaşların özel sektörde mevcut bir işi kabul etmek yerine kamu sektöründe bir münhali beklemeyi tercih etme eğilimleriyle açıklamak mümkündür. Bu anlamda, 2014 yılı itibarıyla çalışanların %30.3’nün kamu sektöründe çalışıyor olması ve %32.3’ünün göçmenlerden oluşması kamu sektörünün ve göçmen işgücünün büyüklüğünü göstermesi açısından manidardır.

Kıbrıslı Türk özel sektör çalışanları ve işçilerine kıyasla göçmenlerin çalışma koşulları genellikle daha da ağırdır ve bu da ayrışmanın ikinci eksenini oluşturmaktadır. ABD Dışişleri Bakanlığı’nın İnsan Ticareti raporuna göre Kıbrıs’ın kuzeyinde ‘erkekler ve kadınlar sanayide, inşaatta, tarımda, ev işlerinde, restoranlarda ve perakende sektörlerinde

zorla çalıştırmaya maruz kalıyor. İşgücü ticareti mağdurları borç esareti, sınır dışı edilme tehditleri, hareketin sınırlandırılması ve insanlık dışı yaşam ve çalışma koşullarıyla kontrol altında tutulmaktadır (2016: 151).

Parçalı yapının üçüncü eksenini cinsiyet boyutu oluşturmaktadır. 2014 itibarıyla işgücüne katılım oranı toplamda %48.6 düzeyindeydi (DPÖ 2015: 1). Bu oran İtalya ve Hırvatistan hariç tüm AB ülkelerinin altında olan bir rakamdı (bakınız Dünya Bankası 2014: 9). Bu, büyük ölçüde işgücü katılımındaki cinsiyet farkının bir sonucudur. Yakın zamanda hazırlanan bir Dünya Bankası raporunun belirttiği üzere “%62.1 olan erkek işgücü katılım oranı, %64.9 olan AB ortalamasına yakındır ancak %35.9 olan kadın işgücü katılım oranı %50.8 olan AB ortalamasının oldukça altındadır” (2014: 9); işgücü piyasasına katılmayanların %18.1’i ev hanımıdır (DPÖ 2015: 5). Gelişmiş bir çocuk bakım ve yaşlı bakım hizmetleri sektörünün bulunmaması ve özel sektörde kadınlara karşı bir ücret ayrımcılığı bulunması (PGlobal 2014: 41), işgücü piyasasına girerken genç kadınların iki engeli, yani cinsiyet ve gençlik, engellerini aşmalarını gerekli kılmaktadır.

3. Gençlerde işsizliğin nedenleri ve riskleri

3.1 Güney: İşgücü piyasasının talepleriyle örtüşmeyen yüksek eğitim düzeyleri

KC’de gençlerde işsizliğin nedenleri ve riskleri esasen Avrupa ülkelerindeki nedenler ve risklerden farklı değildir (Dietrich 2012; Sanchez 2012). Gençlerde işsizlik işgücü piyasasındaki gençlerin zayıf konumu, küçülen istihdam piyasası, gençlerin sahip olduğu becerilerle işverenlerin aradığı becerilerin

örtüşmemesi, işverenlerin işe yeni girenleri genel olarak istihdam şart ve koşullarını kötüleştirmek için kullanmaları vesaireyle ilgili yapısal, kurumsal, ekonomik ve politik faktörlerin bir kombinasyonuyla ortaya çıkmaktadır. Gençler, aslında işgücü piyasasındaki güvencesiz konumları, kriz şartları altında daha da kötüye giden savunmasız bir gruptur. Esasen, işsizlik ve düzensiz istihdam arasında sıkışıp kalan gençler işgücü piyasasındaki konumlarını sağlamlaştıracak iş deneyimini ve pratik becerileri kazanamamakta ve işverenlere karşı daha talepkar olabilmeleri için gerekli organizasyonel ve sosyal kabiliyetleri biriktirememektedirler. Sıklıkla gençler, sendikaların kayıtsızlığıyla ve daha büyük yaştaki korunmaya sahip çalışanların gençlerin ikinci derecede muamele görmelerine hoşgörülü davranmalarıyla karşı karşıyadırlar (Ioannou 2015).

Ancak gençlerde işsizlikle ilgili olarak ele alınması gereken Kıbrıs’a has bazı özel hususlar da mevcuttur. Bunlardan en önemli iki tanesi, genç Kıbrıslıların nispeten yüksek eğitim düzeyleri [2011’de %97.6 genel ve teknik yüksek okullara kayıtlıydı ve orta öğretim mezunlarının %78’i yüksek öğrenime devam etmişti (Kıbrıs Cumhuriyeti 2015: 136 ve 59)] ve aile kurumunun halen çocuklarına destek sağlama anlamında güçlü bir aktör olmaya devam etmesidir. Bu iki parametre, gençlerde işsizliğin özellikleri, sonuçları ve çoğalması üzerinde devasa bir etkiye sahiptir. Yüksek öğrenim kurumlarından mezun olan gençler, çoğu için hiçbir zaman gerçekleşmeyecek olan, yüksek beklentilere sahip olma eğilimindedir. Genellikle onlar için mevcut olan işler, düşük maaşlı, sıklıkla yarı zamanlı ve daha sıklıkla geçici işlerdir. Gençler bu nedenle genellikle ilerleyen 30’lu yaşlarında da ailelerine bağımlı kalmaya devam etmekte, bu da sosyal bir

kurum olarak gelişmiş bir sosyal destek fonksiyonuyla ailenin gücünü yeniden üretmektedir.

Bu durum, Kıbrıs için bir diğer toplumsal özelliğin yeniden üretilmesine neden olmaktadır. Bu da gençlerin gereken önemi görmemeleri ve sorumluluk sahibi olabilecekleri pozisyonlardan nispeten dışlanmış olmalarıdır. Özellikle de beyaz yakalı mesleklerde daha büyük yaştaki ve daha deneyimli kişileri kayırma eğilimi hala önemli düzeydedir ve bu yaklaşım söylem düzeyinde azalmış olsa da hüküm süren politik ve ekonomik koşullarda fiilen sağlamlaşmış durumdadır. Halen uygulamada olan emeklilik yaşının yükseltilmesi, kamu sektörüne yeni istihdam için tavan getirilmesi ve refah devleti uygulamalarından kesintiler yapılması gibi önlemler genç nesli işgücü piyasasında daha kötü bir duruma sokmakta ve topluma entegre olmalarını daha da zorlaştırmaktadır.

Eğitim arzı ve ekonominin ihtiyaçları arasındaki uyumsuzluk anlamında aşırı eğitim alma durumu çeşitli ülkelerde de görülen uluslararası bir fenomendir. Bu, yüksek eğitim düzeyine sahip olunmasının bir kazanç olmaktan çıkıp bir engel haline gelmesi durumudur. Bunun sebebi, uzun süren eğitimin işgücü piyasası rekabeti bağlamında çok daha önemli bir etken olan tecrübe yetersizliğine yol açmasıdır. Gençler işsizlik ile tipik olarak sahip oldukları beceriler ve vasıf düzeylerinden çok düşük, plansız işler ve aldıkları eğitimle ilgisi olmayan sektörler arasında gidip geldiklerinden, iş deneyimi kazanmaları çok daha zordur. Dolayısıyla işgücü piyasasına gecikmiş olarak girmenin ve sınırlı iş deneyiminin birleşik etkisi, nadiren de olsa iş fırsatları açıldığında gençlere engel teşkil etmekte, sıklıkla herhangi bir beklentileri

olmaksızın güvencesiz bir durumda sıkışıp kalmalarına yol açmaktadır.

2002'den beri sanayi ve hizmet sektörlerinde yaşanan gelişmelere daha spesifik olarak bakacak olursak, en önemli değişikliğin kriz öncesinde patlama yaşamakta olan ve istihdamdaki payı büyümekte olan inşaat sektöründe olduğunu görürüz. Sektörde, 2010 sonrasında bu eğilim tersine dönmüş ve istihdam büyüklüğü o dönemden beri düşmeye devam etmiştir. Aynı durum, 2012'nin dönüm noktası olduğu bankacılık ve sigorta sektörleri için de geçerlidir. İmalat ve turizmin, istihdamdaki payı istikrarlı devam ederken birincil sektör düşmeye devam etmiştir. Toplamda işgücünün yaklaşık %40'ını istihdam eden, ulaştırma ve depolama dahil ticaret ile yönetim ve medya dahil kamu hizmetleri ve sosyal hizmetler, 2002'den itibaren ciddi olarak artmış, 2011'den sonraysa daha yatay bir seyir izlemiştir.

3.2 Kuzey: İşgücü piyasasındaki arz-talep uyumsuzluğu ve genç üniversite mezunlarının giderek büyüyen hüsrancı

Adanın iki yanındaki işgücü piyasaları birbirinden ayrı gelişmiş olsa da, aralarında iki çarpıcı benzerlik bulunmaktadır: Bunlar, eğitimde geçirilen nispeten uzun süre ve ailenin gençlere verdiği mali destektir. 2014'te genel ve teknik yüksek okullara %89.2 ve yüksek öğrenim kurumlarına %69'luk kayıt oranıyla (DPÖ 2015: 3), Kıbrıs'ın kuzey tarafındaki eğitim oranı oldukça yüksektir. Benzer şekilde, genç işsizlerin veya eksik istihdam edilen gençlerin karşılaştığı sorunları hafifleten bir etken olarak ailenin rolü hakkında adanın güney tarafı için söylenenler, kuzey tarafı için de eşit derecede geçerlidir. Ebeveynlerin çalışma yaşındaki çocuklarının ev, araba kredileri yanında elektrik, su gibi

faturalarını ödemeleri veya torunlarının eğitim harçlarını karşılamaları çok alışılmış bir durumdur.

Yüksek eğitime bu denli yüksek talep olmasının üç belirgin nedeni vardır. Birinci ve muhtemelen en önemli faktör, kamu sektöründe beyaz yakalı bir iş için bir üniversite diploması gerekmesidir. Üniversiteye gitmeyi özendiren bir diğer faktörse, en azından erkek vatandaşlar için, üniversite mezunlarının askerlik görevlerinin daha kısa süreli olmasıdır. Son olarak, özellikle 1980'lerde özel üniversitelerin kurulmasını takiben, üniversite eğitiminin daha erişilebilir hale gelmiş olması da eğitim süresinin uzamasına ve yüksek öğretime olan talebin artmasına yol açan önemli bir faktördür. Sonuç olarak, %28.1'lik oranla işgücü piyasasına katılmayanlar içerisinde, en büyük grubu hala eğitim görüyor olanlar oluşturmaktadır (DPÖ 2015: 5).

Ancak bunun bir bedeli vardır ve bu da işgücü piyasasının daha da çarpık hale gelmesidir. Kıbrıs Türk ekonomisi üniversitelerden mezun olanları istihdam edebilecek bir hızda ve nitelikte büyümektedir. Üniversite eğitime olan talep, aynı zamanda, ekonominin ihtiyaçlarına daha uygun olan mesleki eğitime yeterli talep olmaması anlamına gelmektedir. Bu nedenle, Kıbrıs Türk ekonomisinin ihtiyaçları ile işgücü arzının vasıfları arasında bariz bir uyumsuzluk söz konusudur. Sorun, gençlerin ne kadar çok eğitim alırlarsa, temel talebi düşük ve yarı nitelikli işgücü olan özel sektörde, bir o kadar daha istihdam edilemez hale gelmeleridir. Bunun olumsuz sonuçlarından bir tanesi de genç mezunların kamu sektöründe bir iş bulabilmek için yarattıkları baskıdır.

Bu bağlamda, yüksek öğretim sektörü ekonomi için genel olarak hem bir nimet hem de bir lanet olarak karşımıza çıkmaktadır. Nimet yönü

kolayca gözle görülebilir; yabancı öğrencilerin harcamaları, GSYH'nin %35'i olarak hesaplanmaktadır (TC Yardım Heyeti Başkanlığı 2015: 87). Bu da, Kıbrıs'ın kuzeyindeki en önemli döviz kaynağının yüksek öğretim olduğunu göstermektedir. 2015 sonu itibarıyla Kıbrıs Türk üniversitelerinde kayıtlı olan 71,605 yabancı öğrencinin 24,139'u Türkiye dışındaki ülkelere gitti (KKTC Merkez Bankası 2016: 17). Lakin, artan üniversite sayısının aynı zamanda yüksek öğrenime erişimi kolaylaştırması, yukarıda anlatılan uyumsuzluk sorunun daha da derinleşmesi anlamına gelmektedir.

Bunun yanında, büyüyen yüksek öğretim sektörünün yarattığı bir başka sıkıntıdan daha söz etmek mümkündür. Üniversitelerin işletme modeli, düşük okul harçlarıyla daha yoksul ülkelere öğrencileri çekmeye dayanmakta olduğu ve bu öğrencilerin ilk taksitten sonrasını ödeme gücüne sahip olup olmadığı tespit edilmediği için, birçok yabancı öğrenci kısa zamanda kayıt dışı işgücü piyasasının bir parçası haline gelmektedir. Bir anlatıya göre Kıbrıs Türk üniversitelerinde okuyan ve aynı zamanda Kıbrıs'ın kuzeyinde çalışma izinsiz çalışan yabancı öğrencilerin sayısı "üç ile dört bin" arasında bir yerdeyken (Gökçe 2016), 2014'te yabancı öğrencilere verilen çalışma izinlerinin sayısı sadece 356'dır (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 2014: 7). Bu da bize sorunun büyüklüğü konusunda bir fikir vermektedir.

Aslında yüksek öğretim sektörü potansiyel olarak yüksek vasıflı işgücü talebi yaratarak işgücü piyasasındaki arzın niteliğiyle talebin niteliği arasındaki dengesizlik sorununun hafiflemesine yardımcı olabilecek bir potansiyele sahiptir. Ancak yakın zamanda hazırlanan bir rapora göre, Kıbrıs Türk üniversitelerindeki akademik personelin üçte ikisi Türkiye'dendir (Gökçekuş ve arkadaşları

2016: 5). Bu da sektörün yüksek eğitimliler arasındaki nispeten yüksek işsizlik oranını azaltmakta veya beyin göçünü tersine çevirmek için yurt dışındaki Kıbrıslı Türkleri çekmekte yeterince başarılı olamadığını göstermektedir.

Yeni nesil üniversite mezunları için durumu daha da kötüleştiren önemli bir faktör de, geçmişte üniversite diplomalı birçok genci istihdam eden kamu sektörünün küçülmesini amaçlayan yeni kemer sıkma politikalarıdır. Bu bağlamda, genelde Kıbrıs Türk işgücü piyasası özelde de genç mezunlar için önemli bir dönüm noktası 2011'de yürürlüğe giren "Kamu Çalışanlarının Aylık Maaş, Ücret ve Diğer Ödeneklerinin Düzenlenmesi Yasası'nın" sendikaların güçlü muhalefetine rağmen geçmesi olmuştur. Bu yasa "sendikaların sert eleştirilerine hedef olmuş ve kamu sektörüne giriş düzeyindeki maaşları önemli ölçüde düşürerek işgücü piyasasına katılan gençleri yoksullaştıracağı ve böylelikle kitlesel göçe neden olacağı" tahmininden hareketle halk arasında 'göç yasası' olarak anılmaktadır (Ioannou ve Sonan 2014). Yasa, Ankara ve Kıbrıs Türk hükümeti arasında imzalanan ve kamu sektörünü iş arayanlar için daha az cazip hale getirerek küçültmeyi amaçlayan mali protokollere uygun olarak geçirilmişti. Bunun yanı sıra, kamu sektöründe yıllık olarak istihdam edilen kişilerin sayısını sınırlandırmak amacıyla bir tavan belirlenmiş olduğundan daha düşük maaşları kabul etmeye istekli olanlar dahi kamu sektöründe iş bulamamaktadırlar. Örneğin, 2012-2015 mali protokolü kamu sektörüne yeni istihdam sayısını yılda 360'a sabitlemiştir. Benzer şekilde 2016-2018 dönemini kapsayan yeni protokole göre açılacak yıllık münhallerin sayısı aynı dönemde emekli olanların sayısını aşamayacaktır.

Bu yasadan sonra dış göçün pratikte korkulduğu gibi yoğunlaşıp yoğunlaşmadığı, herhangi bir istatistiki veri bulunmadığından tartışmaya açıktır. Ancak genel olarak Kıbrıs'ın kuzey tarafında "beyin göçü oranının yüksek olduğu bilinmektedir" (PGlobal 2014: 49) ve özellikle tıp doktorlarının düşük maaşlar ve kötüye giden özlük hakları nedeniyle ülkeden ayrıldıkları veya yurtdışında eğitimlerini tamamladıktan sonra adaya geri gelmeyi reddettiklerine dair anekdotlar vardır. Her iki şekilde de Kıbrıs'ın kuzeyinde hüküm süren mevcut politik-ekonomik koşullar altında bu politikanın özellikle de üniversite mezunları arasındaki gençlerde kronik işsizlik sorununun çözümüne katkıda bulunmayacağı aşikardır.

Kıbrıs Türk ekonomisindeki yeni trendlere bakıldığı zaman, toplam istihdamın neredeyse %80'ine tekabül eden (2005'te %74 idi) hizmet sektörü, son beş yılda ekonominin ana itici gücü olurken, tarım ve sanayi sektörlerinin toplam istihdama katkısı sırasıyla yaklaşık %4 ve %9 olmuştur. En belirgin düşüş, toplam istihdamdaki payı 2008'de tavan yaparak %11.5'e ulaşan ve son beş yılda yaklaşık %7.5'e düşen inşaat sektöründe görülebilmektedir. Alt sektörlerin toplam istihdama katkısını gösteren ayrıntılı rakamlar mevcut olmasa da, başka resmi istatistiklere göre perakendeyle birlikte otel ve restoran alt sektörleri söz konusu dönem içinde ekonominin büyümesine somut katkıda bulunmuştur. Bu sektörlerle güçlü bağları olan turizm ve yüksek öğretim sektörleri en yüksek büyüme potansiyeline sahip iki stratejik sektör olarak görüldüğü ve dolayısıyla Türkiye hükümeti tarafından sübvansede edildiğinden bu üç alt sektör muhtemelen gelecekte de büyümeye devam edecektir.

4. Gençlerde işsizlikle mücadele çabaları

4.1 Güney: Yapısal bir sorunun bireyselleşmesi gibi kavramsallaştırılması

Devlet, hem genel hem de gençler arasındaki işsizlikle mücadele etmeye, rakamların sırasıyla %10 ve %20'ye ulaşmasıyla ve bunun bir sosyal sorun olarak kabul görmesinin ardından son yıllarda başlamıştır. Buna karşı alınan başlıca tedbirlerden bir tanesi işverenlere hem genel anlamda işsizleri, hem de özel anlamda genç işsizleri işe almak için teşvik sunan pozitif ayrımcılık içeren önlemlerdi. Bu büyük ölçüde birçok farklı program çerçevesinde kamu istihdam sübvansiyonları ile yapılmış ve 2012 yılında başlamış, 2013-2015 döneminde ise sıklık ve büyüklük olarak artmıştır. Bu programlar, ağırlıklı olarak AB fonları ile finanse edilmiş ve belli işsiz gruplarını hedef almıştır (yüksek öğrenimi olan, uzun süre işsiz kalmış ve belli yaş gruplarından kişiler vs.).

20'yi aşkın programın içeriğinde farklılıklar olmasına rağmen çoğu gençlere odaklanmakta ve uzun süre işsiz kalmış üniversite eğitimi almış işsizleri hedef almaktaydı. Her ne kadar bu programların bazıları işgücü istihdam etmede kamu sübvansiyonu almaya uygun küçük ve orta ölçekli işletme sahibi işverenlere odaklansa da, finansmanın büyük bir kısmı büyük ölçekli firmalara gitmiştir. Bunun ardında yatan mantık ise genç işsizlere iş tecrübesi kazandırmak ve destek programı sonunda bu insanların düzgün şekilde işe yerleştirilmelerini sağlamaktır.

Bu programların yarattığı sonuçlar en iyimser görüşle karışık olmuştur. Birçok genç bu çerçevede iş bulmuş olsa da, bu işler kısa süreli ve düşük ücretli olmuş ve gelecekte 'düzenli' bir iş bulma olanağı sağlamakta sınırlı kalmıştır. 2015'te işsizlik oranının 2014'e göre daha

düşük olmasının sebebi binlerce Kıbrıslı ve yabancı çalışanın daha iyi iş imkanları için adadan ayrılması sonucunda çalışan kesimin sayısındaki daralmaydı. Zaten hükümet bu sorunu söz konusu tedbirlerle çözebilmeyi beklemiyordu ve birçok defa da işsizlik sorununun önüne geçmenin tek yolunun ekonomik büyümeyle olabileceğini ifade etmişti. Yine de, bu programların birçok genç insana meslek içi eğitim alma ve tecrübe edinme konusunda olanak tanıdığını ve gelecekte iş bulma olasılıklarını artırdığını ileri sürmekten geri kalmamıştır.

Avrupa Komisyonu ise gençlerde işsizlik konusuna doğrudan müdahale ederek Kıbrıs'ın başlıca şehirlerinde bir dizi çalıştaylar düzenlemiş ve işsiz olarak kayıtlı olan birkaç yüz Kıbrıslı gence CV'lerini ve dijital becerilerini iyileştirmede yardımcı olmak yanında onları 'start up'lar kurma yönünde teşvik etmeye çalışmıştır.

Tüm bu tedbirler, hem genel işsizlik hem de gençler arasındaki işsizliğin kişilerin bireysel özelliklerinden doğan bir sorun olduğu düşüncesinden kaynaklanan işsizlikle ilgili tek boyutlu bir kavramsal yaklaşımın neticesinde ortaya çıkmıştır. Gençlerin yeterince beceri ve tecrübeye sahip olmadıkları düşünülmekte ve bu sebeple işgücü piyasasında sıkıntıyla karşılaştıkları varsayılmaktadır. Bu uluslararası bir uygulamadır ve büyük resmi, sorunun zaman içindeki gelişimini ve toplumsal boyutunu göz ardı eden ve gençlerin karşılaştıkları yapısal sıkıntıları yeterince dikkate almayan bir yaklaşımdır (MacDonald 2011; Martin 2012; Panayiotopoulos 2013).

Bunun fark edilmesi sorunun giderilmesi için ilk adım olabilir. Ancak, kemer sıkma politikalarından uzaklaşmadığı, ekonomik büyüme ya da genel söylemde önemli bir

değişiklik olmadığı sürece, gençler arasındaki işsizliği çözümleme olanağı son derece düşüktür. Sosyo-ekonomik yapıların tamamen aynı bırakılması ve şu anda hüküm süren baskın siyasi çerçevede yola devam edilmesi alınacak tüm önlemlerin, en iyi ihtimalle, kısmen başarılı olmasını getirecek, mevcut sorunun (gençler arasında işsizlik) etkisini ancak kısa süreli olarak azaltacak, belki bir süre üstünü örtecek ve bu esnada da başka bir soruna daha sebep olacaktır ki bu da gençler arasında yoksulluk seviyesinde ücretler olacaktır.

4.2 Kuzey: Kamu-özel arasındaki uçuşumun kapatılmasının zorluğu

Gençlerde işsizlikle mücadeleyle yönelik en önemli ve başarılı girişim Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Aralık 2013'te yürürlüğe giren ve özel sektörde yerli işgücünün istihdam edilmesini destekleyen programıdır. Bu program sadece gençlerin istihdamını desteklemekle kalmıyor, aynı zamanda yeni istihdam edilenler için belirli bir süreyle işverenin sosyal sigorta prim katkılarını ve ihtiyat sandığı yatırımlarını – sırasıyla %11 ve %4 oranlarında - karşılayarak kadınlar ve engelliler gibi diğer dezavantajlı grupları da desteklemeyi hedefliyor. Bu süre vasıfsız işgücü için 18 ayken üniversite mezunları için 24 ay olarak belirlenmiştir. Meslek okullarından mezun olan ve 18 ile 30 yaş arasında olanların primleri 36 ay boyunca, 30 yaşın üzerinde olanların ise 24 ay boyunca devlet tarafından karşılanmaktadır. Kadınlarda ise yaşa bakılmaksızın bu süre 48 aydır. Benzer şekilde serbest meslek sahibi olarak veya işveren olarak çalışma yaşamına giren kadın girişimciler 48 ay boyunca sosyal sigorta priminden muaf iken, genç girişimciler de 36 ay

boyunca aynı teşvik uygulamasından faydalanabilmektedirler.

Bu program, göçmen işçi çalıştıran işverenler tarafından ödenen primlerle finanse edilmektedir (işverenlerin çalıştırdıkları her bir yabancı çalışan için %5'lik bir prim ödeme zorunluluğu bulunmaktadır). Bakanlık tarafından verilen rakamlara göre, bu raporun yazıldığı dönem itibarıyla (2016 yılının Mart ayının ortası), iş arayan 11,523 kişi bu program çerçevesinde işe yerleştirilmiştir. İş arayan bu kişilerin 4,509'u iş piyasasına ilk kez giriş yapanlardı ve %51'i kadındı.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 18 aylık bir dönem için net maaşın %30'u kadar bir genç maaşı sübvansiyonu sağlamayı öngören ve özellikle gençlerde işsizliği azaltmak için tasarlanan bir diğer projeyi daha başlatmış durumdadır. Bakanlığın web sitesinde anlatıldığına göre, proje "iş yaşamına adaptasyonlarını kolaylaştırmak, iş deneyimi kazanmalarına yardımcı olmak ve onlara bir 'network kurmaları' için bir fırsat vermek amacıyla gençlerin işgücü piyasasına girmesini" desteklemeyi amaçlamaktadır. Spesifik hedef gruplar 30 yaşın altındaki üniversite mezunları, meslek okulu mezunları ve iki yıllık meslek yüksek okullarından mezun olanlardır. Programdan yararlanabilmek amacıyla iş arayanların, eğitimlerini tamamladıktan veya erkekler için askerlik görevini tamamladıktan sonra, bir yıl içinde istihdam edilmeleri gerekmektedir. Bakanlığın eski müsteşarına göre bu proje yukarıda belirtilen projeden daha az başarılı olmuştur (Lisaniler 2016). Aynı programın bir parçası olarak öğrencilerin yarı zamanlı istihdamı da desteklenmektedir. Burada sübvansiyon %25

oranındadır ve ek sosyal güvenlik desteği de sağlanmaktadır.⁵

Bu bağlamda belirtilmesi gereken bir diğer girişimse Kıbrıs Türk Esnaf ve Zanaatkarlar Odası'nın yürüttüğü projedir. Oda 2007'de, bir yandan gençlerde işsizlik oranının düşmesine yardımcı olmak bir yandan da vasıflı işçi sıkıntısını azaltmak için mesleki eğitim vermek amacıyla 9 yıllık zorunlu eğitimi tamamlayanlara yönelik üç yıllık bir iş başında eğitim programı başlatmıştır. Oda koordinatörüne göre program başarılı olmuş, 2015 sonu itibarıyla 350 öğrenci programı tamamlamış ve tamamı işe yerleştirilmiştir (Tulga 2015). Programın başarısına gölge düşüren bir nokta bulunmaktadır. Bu da programdan faydalananların büyük çoğunluğunun KKTC vatandaşı olmaması ve dolayısıyla ülkeden ayrılabilir olmalarıdır.

Bu programlardan yararlanan kişilerin sayısı ile ilgili resmi istatistikler ve son birkaç yılda düşen işsizlik ve genç işsizliği rakamları bu programlardan kısa vadede başarılı sonuçlar elde edildiğini göstermektedir. Ancak bu programların uzun vadeli başarısını ölçmek için devletin sağladığı desteklerin sona ermesini beklemek gerekmektedir.

5. Politika önerileri: Toplu pazarlık süreci ve düzenleyici yasal çerçeve güçlendirilirken yatırımların artırılması

İşsizlik sorununun giderilmesi için kullanılan dört klasik reçete adanın her iki tarafında da değişik oranlarda ve farklı başarı düzeyleriyle uygulanmaktadır. Bunlar a) aktif işgücü

piyasası politikaları, b) yasal düzenlemeleri azaltıcı tedbirler ve esnekliğin artırılması, c) eğitim, mesleki teknik eğitim ve meslek içi eğitim ile d) kamu ile özel yatırım ve kamu istihdamıdır. Toplam olarak bakıldığında elde edilen sonucun çok başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir.

Güneyde, işgücü piyasasında esnekliğin artırılmasına yönelik olarak alınacak tedbirler işsizliği düşürmekte işe yaramayacağı gibi aynı zamanda işgücü piyasası içinde halen söz konusu olan güvencesizlik sıkıntısını daha da kötüleştirecektir. İşgücü piyasasının her zaman esnek olduğu kuzeydeki durum bunu göstermektedir. Daha fazla aktif işgücü piyasası politikası uygulanması, her ne kadar kapsamlı yapısal reformlar gerçekleştirilmedikçe işsizlik oranını doğrudan azaltamayacak olsa da eşitliği ve ayrımcılığı önleme prensibini pekiştirerek, genel istihdam koşullarını iyileştirerek ve böylelikle dolaylı olarak gençlerin entegrasyonuna katkı yaparak, işgücü piyasasını istikrara kavuşturmakta olumlu etki yaratacaktır.

Adanın her iki yanı için de, toplu pazarlık süreçlerinin güçlendirilmesi, düzenleyici yasal çerçevenin iyileştirilmesi ve iş yasasıyla ilgili ihlallerin önlenmesini sağlamak üzere denetimlerin yoğunlaştırılmasının, olumlu sonuçlar doğuracağını söylemek mümkündür. Tüm bunlar genellikle genç işgücünü etkileyen gerekçesiz geçici ve yarı zamanlı işi, işverenin keyfiliğini ve güvencesizlik dolu istihdam koşullarının giderilmesine katkıda bulunacaktır. Bu bağlamda, şu anda adanın kuzeyinde özel sektörde neredeyse hiç bulunmayan toplu pazarlık ve toplu iş

⁵<http://csgb.gov.ct.tr/PROJELER/GENÇLERİN-İSTİHDAMININ-DESTEKLENMESİ-PROJESİ> (20 Eylül 2016'da erişilmiştir).

sözleşmesi uygulamalarının yasal olarak güvenceye alınması çok büyük bir iyileştirme yaratabilecektir. Aynı şekilde, özel sektörde sendikalaşmanın teşvik edilmesi, iş güvencesini artırmak suretiyle kamu sektörünü vasıflı iş arayanlar açısından daha az cazip kılabilir. Bu sayede genç, vasıflı işgücü, kamu sektöründe münhal açılmasını beklemek yerine özel sektördeki bir iş fırsatını değerlendirmekte daha istekli davranabilecektir. Özel sektörde sendikalaşmaya olan talep son zamanlarda artmış ve Nisan 2016 tarihinde bir sivil toplum örgütü olan Bağımsızlık Yolu ile Toplumcu Demokrasi Partisi (mecliste temsil edilen en küçük siyasi parti) meclise, 10'dan fazla çalışanı olan işyerlerinde sendika üyesi olunmasının zorunlu hale getirilmesini öneren bir tasarı sunmuştur. Her ne kadar tasarı yeterince oy alamasa da bu konunun gündemi meşgul etmesi muhtemel görünmektedir.

Eğitim ve meslek içi eğitime bakıldığında, son yıllarda bazı iyileştirmeler olduğu görülse de bundan daha fazlasının yapılması mümkündür. Birçok genç için fazla eğitim almak sıklıkla bir soruna dönüşebilmektedir. Bu nedenle eğitim sistemi içinde mesleki eğitimin 15-25 yaş arasındakileri hedef alacak şekilde daha detaylı ve kapsamlı programlarla güçlendirilmesinin birçok genç için işsizlik riskini azaltması beklenebilir. Ancak bu alanda başarı elde edilebilmesi için bir yandan ekonominin gelecekte ne tür işlere ihtiyaç duyacağı derinlemesine bir incelemeyle tespit edilirken, diğer yandan kamu finansmanı kullanılarak sağlanan mesleki eğitimden faydalananların edindikleri becerileri kullanabilecekleri işlere yerleştirilmelerini sağlayacak aktif işgücü piyasası politikaları ve düzenlemeler hayata geçirilmelidir.

Kamu ve özel yatırım projeleri ve kamuda istihdam, genelde işsizlik, özeldeyse gençler arasındaki işsizliğin önlenmesi açısından şüphesiz en büyük rolü oynama potansiyelini taşımaktadır. Ancak ekonomik durgunluk veya çok yavaş büyümenin olduğu ve kemer sıkma politikaları ve mali kısıtlamaların hüküm sürdüğü zamanlarda, bu potansiyel hiçbir şekilde hayata geçirilmemektedir. Kalkınma sağlayacak girişimler için mevcut olan para sınırlı olduğu gibi, kamuda istihdam Troyka/Ankara tarafından nerdeyse "yasaklanmış" durumdadır. Hükümetler bunun gelecekte de devam edeceğini kamuoyuyla paylaşmaktadırlar. İlginçtir ki temel kamu hizmetlerinde önemli personel eksikliği olmasına rağmen böyle biri durumla karşı karşıya bulunmaktayız. Bu nedenle, bu faktörün sahip olduğu potansiyelden yararlanılabilmesi için hem yerel düzeyde hem de AB düzeyinde (veya kuzey için Ankara düzeyinde) genel bir politika çerçevesi değişikliğine ihtiyaç vardır.

Sendikaların da gençlerde işsizlikle mücadelede oynayabilecekleri yapıcı bir rol bulunmaktadır. Bu rol iki eksene dayanıyor olmalıdır: Bir iç ve organizasyonel eksen ile kurumsal ve politik bir eksen. Birinci eksen sendikaların mevcut durumda gençlerle zayıf ve sorunlu olan ilişkilerini iyileştirmelerini sağlarken, ikincisi politika belirlemede daha gelişmiş bir katılımları olmasını öngörmektedir. Güneydeki sendikalar son yıllarda hükümete genelde işsizlik, özeldeyse gençlerde işsizlikle ilgili önerilerde bulunmuş, ancak bunların çoğu sıklıkla devletin karşılamakta istekli olmadığı ve/veya karşılayamadığı maliyetler içerdiğinden görmezden gelinmiştir. Ancak ekonomide bir nebze istikrarın sağlandığı bugün, artık bu önerileri tekrardan gündeme getirmenin zamanı gelmiştir. Bunlara örnek olarak, araştırma yapacak yüksek eğitimli genç

işsizlere devlet finansmanı sağlanması, kamu işleri için imzalanan sözleşmelerde firmaları genç işsizleri çalıştırmaya zorlayacak hükümler konulması ve kamu kaynaklarını kullanan her türlü firmaya istihdam yaratma zorunluluğu getirilmesi gösterilebilir. Kuzeydeyse, kamu sektöründe geniş çaplı olarak örgütlenmiş ancak özel sektörde neredeyse var olmayan sendikalar, özel sektörde sendikalaşma çabalarına daha fazla destek sağlamalı ve bu konuda daha aktif rol almalıdır.

Kuzey için daha spesifik önlemlerden bahsetmek de mümkündür. Göçmen işçi akımının kontrol altına alınması, belirli sektörlerde ücretlerin yeniden artmasına olanak tanıyarak yerli yarı vasıflı işgücünün zanaat gerektiren işlere yönelmesini teşvik edebilecektir. İkinci olarak, çocuk ve yaşlı bakım hizmetlerinin desteklenmesi başlı başına önemli bir husus olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesine yardımcı olabileceği gibi, genç kadınların işgücüne dahil olmalarını kolaylaştırıcı bir rol da oynayacaktır. Son olarak, özel sektöre üniversiteden yeni mezun olanları absorbe edebileceği bir düzeye gelmesi amacıyla destek sağlamak, gençler için iş fırsatlarını artıracaktır. Ancak bunun gerçekleşebilmesi için siyasal istikrar, bir başka deyişle siyasal belirsizliğin ortadan kalkmasına ihtiyaç vardır. Bu da sadece, tüm adanın ekonomisine büyük bir canlanma getirmesi beklenen Kıbrıs sorununa çözüm bulunmasıyla elde edilebilecektir.

Son olarak, AB düzeyinde gençlerde işsizlikle mücadeleyle ilgili daha spesifik olarak yapılabileceklerden bahsetmek gerekirse, prosedürlerin basitleştirilmesi, mevcut programların finansmanının artırılması, programların her ülkede geçerli özel koşullara ve ihtiyaçlara uyarlanması için ulusal düzeyde

daha fazla esnekliğe olanak tanınması sıralanabilir. Ayrıca bu programlar, daha geniş kapsamlı ve daha özlü hale getirilebilir. Gençlerin gerekli deneyimi kazanması ve işverenlerin program sonunda da onları çalıştırmaya devam etmeleri umuduyla gençlerin istihdam edilmesi için geçici bir süre işverene devlet sübvansiyonu sağlamak yerine, daha yapısal önlemler denenebilir. Örneğin gençleri istihdam eden tüm işverenlerin küçük de olsa bir sübvansiyondan kalıcı veya en azından uzun vadeli olarak yararlandığı bir teşvik programı yaratılabilir. Bu, bir yandan işverenlerin bakış açısıyla gençlerin deneyim eksikliğini dengelerken diğer yandan (özel programlar altında istihdam edilen) gençleri ayrı bir kategoriye koymadan ve genel istihdam şart ve koşullarını dolaylı olarak erozyona uğratmadan, genç çalışanların bir iş için daha deneyimli kişilerle daha hakkaniyetli olarak rekabet etmelerine olanak tanıyabilir.

Tüm bu öneriler, mevcut duruma kıyasla bir iyileşme sağlayabilecek nitelikte olsa dahi mevcut durumda AB düzeyinde geçerli olan genel politika çerçevesi değişmediği takdirde sorun kökünden çözülemeyecektir. Nihayetinde, genelde işsizlik özelde de gençler arasındaki işsizlik, yapısal sorunlardır ve bunlarla kapsamlı mücadele daha geniş sosyo-ekonomik yeniden yapılandırmaya girişebilecek siyasi bir iradeyi gerektirir. Bu da, gelirdeki eşitsizliklerle ve işgücü piyasasındaki güç dengesizliğiyle mücadele etmek amacıyla, piyasa güçlerinden ziyade sosyal ihtiyaçların ön planda tutulduğu, finansal sistemin siyasal kontrol altına alındığı, vergi sisteminde reform yapıldığı ve genel anlamda devletin ekonomiye fiilen müdahale ettiği köklü bir paradigma değişikliği gerektirmektedir.

Referanslar:

- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı [Ministry of Labor and Social Security](2014) Ekim 2013-Eylül 2014 Faaliyet Raporu [October 2013-September 2014 Action Report]. Lefkoşa.
- Christodoulou, D. (2015) The Crisis is Driving the Youth Away. *Philelefttheros*. 15/10/2015.
- DPÖ [State Planning Organization] (various years) Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları [Household Labor Force Survey Results]. Lefkoşa.
- DPÖ (2015b) Economic and Social Indicators 2014. Lefkoşa.
- Dietrich, H. (2012) *Youth Unemployment in Europe: Theoretical Considerations and Empirical Findings*. Friedrich-Ebert-Stiftung.
- European Commission (2015) Eleventh Report on the Implementation of Council Regulation (EC) No 866/2004 of 29 April 2004 and the Situation Resulting from its Application Covering the Period 1 January until 31 December 2014. Available at: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/activity/tcc/eleventh_report_on_the_implementation_of_council_regulation_ec_8662004_en.pdf
- Gökçe U. (2016) Kaçak Öğrenci Sorunu Patlamaya Hazır Bombadır [The Unregistered Student [Labor] Problem is a Ticking Time Bomb]. *Yenidüzen*. 28/3/2016.
- Gökçekuş, Ö., J. Henson, D. Nottebaum and A. Wanis-St.John (2012) Impediments to Trade Across the Green Line in Cyprus: Classic Barriers and Mistrust. *Journal of Peace Research* 49(6) 863–872.
- Gökçekuş, Ö., B. Kanol, B. Dolmacı, N. Ergün, S. Anıl, and D. Kanol (2016) Görüşme Süreci ve Federal Kıbrıs'ta Kıbrıs Türk Ekonomisi: Nihai rapor özeti [The Negotiation Process and the Turkish Cypriot Economy in Federal Cyprus: The Final Report Summary]. Turkish Cypriot Chamber of Commerce. Lefkoşa.
- Hanni, G. (2016) Δεύτεροιστην «παραγωγή» πτυχιούχων [Second in the Production of Degree Holders]. *Stockwatch*. 28/4/2016. Available at: http://www.stockwatch.com.cy/nqcontent.cfm?a_name=news_view&ann_id=252494
- INEK-PEO (2015) *Εκθεσηγιατηνοικονομίακαιτηναπασχόληση*. [Report for the economy and employment].
- Ioannou, G. (2014) Employment in Crisis: Cyprus 2010-2013. *The Cyprus Review*. Vol 26 (1) 107-126.
- Ioannou, G. (2015) Labor Force Fragmentation in Contemporary Cyprus, *WorkingUSA*. Vol 18 (4).
- Ioannou, G. and S. Sonan (2014) 'Trade Unions in Cyprus: History and Environment of Division, Common Challenges Ahead'. *Country Trade Union Reports*. Friedrich Ebert Stiftung.
- KKTC Merkez Bankası [TRNC Central Bank] (2016) 2015 Dördüncü Çeyrek [2015 Fourth Quarter], *Üç Aylık Bülten* [Quarterly Bulletin]. Available at: <http://www.mb.gov.ct.tr/sites/default/files/yayinlar/bulten/2015%20Q4%20B%C3%BClten.pdf>
- Lisaniler, İ. (2016) Interview with Sertac Sonan. Nicosia.
- MacDonald R. (2011) Youth Transitions, Unemployment and Underemployment. *Journal of Sociology* 47(4) 427-444.
- Martin P.M. (2012) *The European Union Tackling Youth Unemployment in Times of Crisis*. Friedrich-Ebert-Stiftung.

- Mullen F., A. Apostolides and M. Besim (2014) The Cyprus Peace Dividend Revisited: A Productivity and Sectoral Approach. PRIO.
- Panayiotopoulos, N. (2013) Ηβίατηςανεργίας [The Violence of Unemployment] Athens, Alexandraia Publications.
- Pastore F. (2012) Youth Unemployment in Italy at the Time of the New Great Depression. Friedrich-Ebert-Stiftung.
- PGlobal (2014) KKTC İşgücü Piyasasının Etkinliğini Tespit Çalışması [Study on the TRNC Labor Market's Efficiency]. Ankara.
- Republic of Cyprus (2015) Education Statistics 2012/3.
- Sanchez, F.R. (2012) Youth Unemployment in Spain: Situation and Policy Recommendations. Friedrich-Ebert-Stiftung.
- Sonan, S. (2014) In the Grip of Political Clientelism: The Post-1974 Turkish Cypriot Politics and the Politico-Economic Foundations of Pro-Taksim Consensus. PhD Thesis. University of Duisburg-Essen.
- Soumeli, E. (2014b) Cyprus: Changes to Wage-setting Mechanisms in the Context of the Crisis and the EU's New Economic Governance Regime
<http://www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn1402049s/cy1402049q.htm>
- TC Ekonomi Bakanlığı (2016) Türkiye-KKTC Dış Ticaret Hacmi [Turkey-TRNC Foreign Trade Volume]. Available at:
https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/oracle/webcenter/portalapp/pages/content/htmlViewer.jspx?contentId=UCM%23dDocName%3AEK-160437&parentPage=ihracat&_afLoop=136479159152151&_afWindowMode=0&_afWindowId=null!%40%40%3F_afrWindowId%3Dnull%26_afrLoop%3D136479159152151%26contentId%3DUCM%2523dDocName%253AEK-160437%26parentPage%3Dihracat%26_afrWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D18wpqyke4n_158
- Tokay, E. (2015) Akansoy: İş Kazalarında Mazeret Olamaz [Akansoy: There Cannot be Any Excuse for Workplace Accidents]. *Kıbrıs*. 7 November 2015.
- Trimikliniotis, N. (2004) *Ανεργία, Υποαπασχόληση και Ετεροαπασχόληση: Μια Έρευναγιατην Εργασιακή Αβεβαιότητακαι Ανασφάλειατων Νέωνστην Κύπρο*, Λευκωσία, Ινστιτούτο Εργασίας Κύπρου, ΙΝΕΚ-ΠΕΟ (Unemployment, Underemployment and Irregular Employment: a Research on Labour Uncertainty and Insecurity of the Youth in Cyprus).
- Tulga, H. (2015) Interview with Sertac Sonan. Nicosia.
- Türkiye Cumhuriyeti Yardım Heyeti Başkanlığı [Republic of Turkey Board of Financial Assistance] (2015) 2014 KKTC Ekonomik Durum Raporu [2014 TRNC Economic Situation Report].
- US State Department (2016) Trafficking in Persons Report. Available at:
<http://www.state.gov/documents/organization/258876.pdf>
- World Bank (2014) Turkish Cypriot Community: A Macroeconomic Monitoring Note, 18 March 2014. Available at: <http://www.eucoordination.org/english/library.html>
- YAGA [Cyprus Turkish Investment Development Agency] (2008) Doing Business Report: Northern Cyprus, Preliminary Results and Findings Using the World Bank Doing Business Methodology. Oxford Investment Research.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı [Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης] (2014) Ekim 2013-Eylül 2014 Faaliyet Raporu [Έκθεση Δράσης Οκτωβρίου 2013-Σεπτεμβρίου 2014]. Lefkoşa.

Χριστοδούλου, Ντ. (2015) Η κρίση διώχνει τους νέους. *Ο Φιλελεύθερος*. 15/10/2015.

DPÖ [Οργανισμός Κρατικού Σχεδιασμού] (διάφορα έτη) Hanehalkı İşgücü Anketi Sonuçları [Αποτελέσματα Ερευνών για το Εργατικό Δυναμικό των Νοικοκυριών]. Lefkoşa.

DPÖ (2015b) Economic and Social Indicators 2014. Lefkoşa.

Dietrich, H. (2012) *Youth Unemployment in Europe: Theoretical Considerations and Empirical Findings*. Friedrich-Ebert-Stiftung.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2015) Ενδέκατη έκθεση για την εφαρμογή του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 866/2004 του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, και την κατάσταση που συνεπάγεται η εφαρμογή του κατά την περίοδο από την 1η Ιανουαρίου έως την 31η Δεκεμβρίου 2014. Διατίθεται στη διεύθυνση:

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/activity/tcc/eleventh_report_on_the_implementation_of_council_regulation_ec_8662004_en.pdf

Gökçe U. (2016) Kaçak Öğrenci Sorunu Patlamaya Hazır Bombadır [Το πρόβλημα των μη καταγεγραμμένων [εργαζόμενων] φοιτητών μοιάζει με βόμβα έτοιμη να εκραγεί]. *Yenidüzen*. 28/3/2016.

Gökçekuş, Ö., J. Henson, D. Nottebaum and A. Wanis-St.John (2012) Impediments to Trade Across the Green Line in Cyprus: Classic Barriers and Mistrust. *Journal of Peace Research* 49(6) 863–872.

Gökçekuş, Ö., B. Kanol, B. Dolmacı, N. Ergün, S. Anıl, and D. Kanol (2016) Görüşme Süreci ve Federal Kıbrıs'ta Kıbrıs Türk Ekonomisi: Nihai rapor özeti [Η διαδικασία των διαπραγματεύσεων και η τουρκοκυπριακή οικονομία στην Ομοσπονδιακή Κύπρο: Τελική συνοπτική έκθεση]. Τουρκοκυπριακό Εμπορικό Επιμελητήριο. Lefkoşa.

Χαννή, Γ. (2016) Δεύτεροι στην «παραγωγή» πτυχιούχων. *Stockwatch*. 28/4/2016. Διατίθεται στη διεύθυνση: http://www.stockwatch.com.cy/ngcontent.cfm?a_name=news_view&ann_id=252494

ΙΝΕΚ-ΠΕΟ (2015) Έκθεση για την οικονομία και την απασχόληση.

Ioannou, G. (2014) Employment in Crisis: Cyprus 2010-2013. *The Cyprus Review*. Vol 26 (1) 107-126.

Ioannou, G. (2015) Labor Force Fragmentation in Contemporary Cyprus, *WorkingUSA*. Vol 18 (4).

Ioannou, G. and S. Sonan (2014) 'Trade Unions in Cyprus: History and Environment of Division, Common Challenges Ahead'. *Country Trade Union Reports*. Friedrich Ebert Stiftung.

KKTC Merkez Bankası [Κεντρική Τράπεζα της ΤΔΒΚ] (2016) 2015 Dördüncü Çeyrek [Τέταρτο τρίμηνο του 2015], *Üç Aylık Bülten [Τριμηνιαίο Δελτίο]*. Διατίθεται στη διεύθυνση: <http://www.mb.gov.ct.tr/sites/default/files/yayinlar/bulten/2015%20Q4%20B%C3%BClten.pdf>

Lisaniler, İ. (2016) Interview with Sertac Sonan. Nicosia.

MacDonald R. (2011) Youth Transitions, Unemployment and Underemployment. *Journal of Sociology* 47(4) 427-444.

Martin P.M. (2012) *The European Union Tackling Youth Unemployment in Times of Crisis*. Friedrich-Ebert-Stiftung.

Mullen F., A. Apostolides and M. Besim (2014) The Cyprus Peace Dividend Revisited: A Productivity and Sectoral Approach. PRIO.

Παναγιωτόπουλος, Ν. (2013) Η βία της ανεργίας. Αθήνα, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.

Pastore F. (2012) Youth Unemployment in Italy at the Time of the New Great Depression. Friedrich-Ebert-Stiftung.

PGlobal (2014) KKTC İşgücü Piyasasının Etkinliğini Tespit Çalışması [Μελέτης της αποδοτικότητας της αγοράς εργασίας της ΤΔΒΚ]. Ankara.

Κυπριακή Δημοκρατία (2015) Στατιστικά Στοιχεία για την Εκπαίδευση 2012/3.

Sanchez, F.R. (2012) Youth Unemployment in Spain: Situation and Policy Recommendations. Friedrich-Ebert-Stiftung.

Sonan, S. (2014) In the Grip of Political Clientelism: The Post-1974 Turkish Cypriot Politics and the Politico-Economic Foundations of Pro-Taksim Consensus. PhD Thesis. University of Duisburg-Essen.

Soumeli, E. (2014b) Cyprus: Changes to Wage-setting Mechanisms in the Context of the Crisis and the EU's New Economic Governance Regime

<http://www.eurofound.europa.eu/eiro/studies/tn1402049s/cy1402049g.htm>

TC Ekonomi Bakanlığı (2016) Türkiye-KKTC Dış Ticaret Hacı [Όγκος των εξωτερικών συναλλαγών μεταξύ Τουρκίας και ΤΔΒΚ]. Διατίθεται στη διεύθυνση:

https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/oracle/webcenter/portalapp/pages/content/htmlViewer.jspx?contentId=UCM%23dDocName%3AEK-160437&parentPage=ihracat&_afLoop=136479159152151&_afWindowMode=0&_afWindowId=nuIl#!%40%40%3F_afrWindowId%3Dnull%26_afrLoop%3D136479159152151%26contentId%3DUCM%2523dDocName%253AEK-160437%26parentPage%3Dihracat%26_afrWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D18wpqyke4n_158

Tokay, E. (2015) Akansoy: İş Kazalarında Mazeret Olamaz [Akansoy: Δεν υπάρχει καμία δικαιολογία για τα ατυχήματα στον χώρο εργασίας]. *Kıbrıs*. 7 Νοεμβρίου 2015.

Τριμικλινιώτης, Ν. (2004) *Ανεργία, Υποαπασχόληση και Ετεροαπασχόληση: Μια Έρευνα για την Εργασιακή Αβεβαιότητα και Ανασφάλεια των Νέων στην Κύπρο*, Λευκωσία, Ινστιτούτο Εργασίας Κύπρου, ΙΝΕΚ-ΠΕΟ.

Tulga, H. (2015) Interview with Sertac Sonan. Nicosia.

Türkiye Cumhuriyeti Yardım Heyeti Başkanlığı [Συμβούλιο χρηματοδοτικής ενίσχυσης της Δημοκρατίας της Τουρκίας] (2015) 2014 KKTC Ekonomik Durum Raporu [Έκθεση οικονομικής κατάστασης της ΤΔΒΚ 2014].

US State Department (2016) Trafficking in Persons Report. Διατίθεται στη διεύθυνση:

<http://www.state.gov/documents/organization/258876.pdf>

World Bank (2014) Turkish Cypriot Community: A Macroeconomic Monitoring Note, 18 Μαρτίου 2014. Διατίθεται στη διεύθυνση: <http://www.eucoordination.org/english/library.html>

YAGA [Τουρκοκυπριακός οργανισμός ανάπτυξης των επενδύσεων] (2008) Doing Business Report: Northern Cyprus, Preliminary Results and Findings Using the World Bank Doing Business Methodology. Oxford Investment Research.

Yazarlar hakkında

Sosyolog olan **Gregoris Ioannou**, Frederick Üniversitesi ve Kıbrıs Üniversitesi'nde sosyal bilimler, kültür ve iletişim dersleri vermektedir. Lisans eğitimini Uluslararası Tarih üzerine London School of Economics'te alan Ioannou, yüksek lisansını aynı üniversitede Politik Sosyoloji üzerine yapmış ve Doktorasını da Sosyoloji alanında 2011 yılında Warwick Üniversitesi'nden almıştır. Ioannou, sözel ve sosyal tarih, istihdam, göç ve sosyal hareketler, dijital kamu alanı ve medya çerçevesi alanlarında araştırmalar yapmıştır. "Mobilization: an international quarterly", "WorkingUSA: the journal of labor and society", "Mediterranean Politics" "Capital and Class", "Bulgarian Ethnology", "The Cyprus Review" gibi uluslararası dergilerde makaleleri yayınlanmış ve çeşitli derleme kitaplara bölümler yazarak katkıda bulunmuş olan Ioannou, Avrupa Sosyoloji Derneği'nin (ESA) üyesi ve Kıbrıs Siyaset Bilimi Derneği'nin (KYSYPE) kurucu üyesidir. Son zamanlarda üzerinde çalıştığı makaleler kriz bağlamında istihdam, işgücü piyasasında sendikacılığın rolü ve siyasi sistem, sosyal hareketler ve medya çerçeveleme, kriz politikaları, kentsel aktivizm ve mekan göstergebilimi alanlarındadır.

Siyaset bilimci olan **Sertaç Sonan**, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi'nde çeşitli Siyaset Bilimi dersleri vermektedir. Sonan, lisans eğitimini Hacettepe Üniversitesi'nde Ekonomi üzerine aldıktan sonra Doğu Akdeniz Üniversitesi'nde Uluslararası İlişkiler yüksek lisansı yapmış, doktorasınıysa 2014 yılında Duisburg-Essen Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi alanında tamamlamıştır. Siyasal patronaj, siyasal yolsuzluk, Kıbrıs meselesi, Kıbrıs Türk iç siyaseti ve ekonomisi alanlarında araştırmalar yapmakta olan Sonan'ın, Südosteuropa Mitteilungen, Journal of Economic Policy Reform ve Mediterranean Politics gibi uluslararası dergilerde makaleleri yayınlanmıştır. Sonan, Friedrich-Ebert-Vakfı Kıbrıs'ın aylık bültenine katkıda bulunmaktadır ve iki toplumlu bir sivil toplum örgütü olan Kıbrıs Akademik Diyalog'un kurucu üyesi ve yürütme kurulu üyesidir. Sonan, Haziran 2015'ten beri Kıbrıs çözüm müzakereleri kapsamında iki lider tarafından kurulan toplumsal cinsiyet eşitliği teknik komitesinin de bir üyesidir.

Baskı

Friedrich-Ebert-Stiftung | Uluslararası Diyalog Birimi
Hiroshimastr. 28 | 10785 Berlin | Almanya

Bu metin İngilizce orijinalinden Türkçe'ye
Çim Seroydaş ve Sertaç Sonan tarafından tercüme edilmiştir.

Sorumlu:
Jörg Bergstermann, Avrupa ve Kuzey Amerika
Sendika Programları Koordinatörü
Telefon: +49-30-269-35-7744 | Faks: +49-30-269-35-9250
<http://www.fes.de/international/moe>
Yayını sipariş etmek için:
info.moe@fes.de
Friedrich-Ebert-Stiftung'a (FES) ait tüm yayınların
ticari kullanımına FES'in yazılı onayı olmaksızın izin verilmez.

Bu yayında ifade edilen görüşler Friedrich-Ebert-Stiftung'a ait görüşleri yansıtmamaktadır.